

Studentų, studijuojančių ne sveikatos mokslus, žinios ir požiūris į organų donorystę

Gabrielė Blaževičiūtė

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultetas

Katažyna Pilžienė

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultetas

Simona Paulikienė

Vilniaus kolegijos Sveikatos priežiūros fakultetas

Santrauka. Organų transplantacija yra veiksmingiausias ir priimtiniausias paskutinės organų nepakankamumo stadijos gydymas [1], tačiau žmonių, laukiančių organų, yra daugiau negu pačių donorų. Kiekvienas asmuo, remdamasis savo vertybėmis, įsitikinimais ir žiniomis, turi apsisprendimo teisę būti organų donoru ar ne, o jo apsisprendimą dažnai gali lemti žinios bei suvokimas apie organų donorystę ir transplantaciją.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ne sveikatos mokslus studijuojančių studentų žinias ir požiūrį į organų donorystę.

Tyrimo metodas – anketinė apklausa.

Tyrimo imtis – 103 ne sveikatos mokslus studijuojantys aukštųjų mokyklų pirmo–ketvirto kursų studentai. Įmčiai sudaryti taikytas netikimybinis tikslinis atrankos tipas.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dauguma studentų žino apie Lietuvoje esamą organų donorų trūkumą, geba įvardyti, kokie asmenys gali tapti organų donorais ir kokie organai gali būti transplantuojami. Mažiausiai studentai žino apie noro tapti potencialiu organų donoru pareiškimo būdus ir asmenis, galinčius priimti galutinį sprendimą. Esminių, statistiškai reikšmingų žinių apie organų donorystę skirtumų pagal lytį, studijų kryptį, donoro kortelės turėjimą nėra. Tyrimas atskleidė, kad dauguma tiriamųjų donoro kortelės neturi, bet neprieštarauja, kad organai po jų mirties būtų donuojami.

Reikšminiai žodžiai: studentai, donorystė, transplantacija.

Knowledge and attitudes towards organ donation among non-health science students

Abstract. Organ transplantation is the most effective and acceptable treatment for end-stage organ failure [1], but there are more people waiting for organs than donors. Each person has the freedom to decide whether or not to be an organ donor based on his or her values, beliefs and knowledge, and his or her decision can often be influenced by the knowledge and understanding of organ donation and transplantation.

This article analyses the knowledge and attitudes towards organ donation among non-health science students. The research method used was a survey and a purposive sample was formed. The study involved 103 non-health science students from higher education institutions. The survey revealed that the majority of students are aware of the shortage of organ donors in Lithuania, and are able to identify the types of people who can become organ donors and the types of organs that can be transplanted. Students are the least aware of the methods of expressing the wish to become a potential organ donor and the individuals who can make the final decision. There are no significant, statistically significant differences in knowledge about organ donation by gender, field of study, or possession of a donor card. It appeared that the majority of the subjects do not have a donor card but do not object to organ donation after their death.

Keywords: students, donation, transplantation.

Įvadas

Organų transplantacijos operacijos – vienas iš daugelio XX a. medicinos pasiekimų, prisidedančių prie tūkstančių organų nepakankamumu sergančiųjų gyvenimo kokybės gerinimo [1–2]. 2021 m. donoro organo sulaukė vidutiniškai 36 tūkst. pacientų, tačiau, Europos Tarybos duomenimis, tais pačiais metais kiekvieną dieną dėl organų trūkumo mirdavo 20 europiečių [3]. Tokiose Europos šalyse kaip Kipras, Danija, Vokietija, Airija, Olandija, Rumunija galioja informuoto sutikimo donorystės modelis, leidžiantis organų donorais tapti tik sutikimą išreiškusiems asmenims [4]. Lietuvos Respublikoje (LR) donorais gali tapti ir rašytinį sutikimą pateikęs (donoro kortelę turintis), ir to padaryti nespėjęs asmuo, jei su organo transplantacija sutinka mirusiojo artimieji [5]. Remiantis Nacionalinio transplantacijos biuro prie Sveikatos apsaugos ministerijos (SAM) 2023 m. gegužės mėn.

duomenimis, sutikimą tapti potencialiais donorais pareiškė 45 080 asmenų, sudarančių ~1,57 proc. visų Lietuvos gyventojų (Oficialiosios statistikos portalo duomenimis, 2023 m. gegužės mėn. užregistruoti 2 862 274 nuolatiniai Lietuvos gyventojai) [6–7]. Lietuvoje nuo 2023 m. sausio pabaigos Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorų bei recipientų registre yra skelbiami visų šiuo metu esančių donorų sąrašai ir recipientų asmeniniai duomenys [8].

Kiekvienais metais organų donorystės klausimas tampa vis aktualesnis, nors nuolat ieškoma naujų donorų paieškos ir jų skatinimo dovanoti organus būdų. Siekiant paspartinti organų transplantacijos procesą, Lietuvoje svarstomas numanomo sutikimo modelio įteisinimas. Nors šis modelis dažnai laikomas kaip didesnę naudą ir didesnę našumą organų donorystės procesui turintis modelis, tačiau 2018 m. atliktu tyrimu nenustatyta reikšmingo skirtumo tarp numanomo ir informuoto sutikimo modelių. Tyrimo autoriai akcentuoja, kad didesnis dėmesys švietimui ir plačiosios visuomenės informavimui apie transplantacijos naudą yra geriausias būdas organų donorystės skaičiaus didėjimui pasiekti [9].

Įvairių šalių vyriausybės skiriami išteklių ir dėmesys šiuo metu nėra pakankami siekiant užtikrinti visuomenės informuotumą organų donorystės klausimais. Atlikti tyrimai atskleidžia, kad medikų ir ne medikų žinių apie organų donorystę ir transplantaciją lygis yra skirtingas, o tą skirtumą lemia išsilavinimo, amžiaus bei etinių požiūrių skirtumai [11, 13]. 62 proc. apklaustų Portugalijos universitetų studentų teigė, kad gauna nepakankamai informacijos apie šalyje galiojančią organų donorystės politiką arba gaunama medžiaga yra nesuprantama. Tyrimas taip pat parodė, kad apklaustųjų pagrindiniai informacijos apie organų donorystę šaltiniai – socialiniai tinklai ir internetas [1]. Kitų Europos šalių – Austrijos, Belgijos, Danijos, Graikijos, Ispanijos, Vokietijos, Rumunijos, Slovėnijos ir Ispanijos universitetų studentai, nepaisant aukštojo išsilavinimo, sunkiai supranta šeimos narių indėlį ir jų sutikimo bei sprendimo priėmimo svarbą organų transplantacijos procese [10]. Remiantis 2020 m. LR sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintu planu dėl 2020–2025 m. organų donorystės paslaugų plėtros ir donorystės skatinimo [12], galima teigti, kad organų donorystės klausimas lieka aktualus ir reikalaujantis tinkamų priemonių parinkimo donorams pritraukti.

Vienas galimų būdų skleisti visuomenei informaciją apie donorystę – nustatyti, kokios yra konkrečios visuomenės grupės turimos žinios ir požiūris. Taigi kyla poreikis ištirti studentų žinias ir požiūrį į organų donorystę. Šio tyrimo tikslas ir yra išanalizuoti ne sveikatos mokslus studijuojančių studentų žinias ir požiūrį į organų donorystę.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Imčiai sudaryti taikytas netikimybinis tikslinis atrankos tipas. Imties atrankos kriterijai: tyrime galėjo dalyvauti aukštųjų mokyklų (universitetų ir kolegijų) pirmosios pakopos ne sveikatos mokslus studijuojantys studentai. Tiriamųjų imtį sudarė 103 studentai, studijuojantys pirmame–ketvirtame kurse. Tiriamųjų amžius svyravo tarp 21 ir 28 m., 4 studentai buvo šiek tiek vyresnio amžiaus – 32–42 m. Tyrime dalyvavo 52 vyrai (50,5 proc.) ir 48 moterys (46,6 proc.), 3 respondentai (2,9 proc.) pageidavo nenurodyti savo lyties. Didesnė respondentų dalis, tai yra 66,9 proc., studijuoja universitetuose, likusi dalis – kolegijose. Daugiausiai, tai yra 46,6 proc., tyrime dalyvavusių studentų studijuoja socialinius mokslus, 30,1 proc. – inžinerijos, 17,5 proc. – informatikos, o mažiausia dalis – menų (5,8 proc.).

Tyrimui atlikti pasirinktas tyrimo metodas – anketinė apklausa. Anketą sukūrė straipsnio autoriai remdamiesi mokslinės literatūros šaltiniais, Lietuvoje galiojančiais teisės aktais. Anketą sudaro 15 uždaro tipo klausimų, skirtų atskleisti studentų žinias ir požiūrį į organų donorystę, bei 5 sociodemografiniai klausimai. Respondentams buvo sudaryta galimybė parašyti savo atsakymo variantą. Anketa buvo paskelbta „apklausa.lt“, o nuoroda į anketą platinta kriterijus atitinkantiems studentams „sniego gniūžtės“ principu, naudojant socialinių medijų platformą „Facebook Messenger“. Respondentai anketą pildė savanoriškai, jų anonimiškumas buvo užtikrintas. Apklausa vykdyta 2023 m. balandžio–birželio mėn. Anketą užpildė 105 studentai, 2 anketos atmestos, nes buvo užpildyta

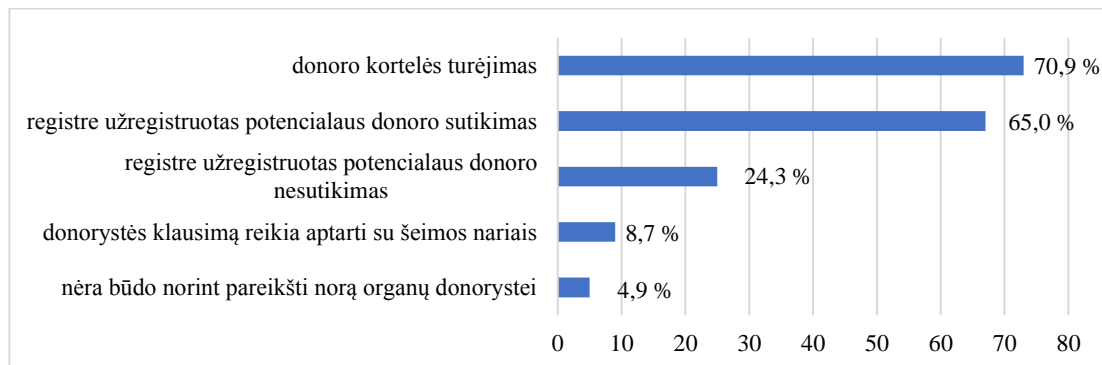
tik nedidelė anketos dalis ir nebuvo nurodyta studijų kryptis (tai galėjo reikšti, kad studentai studijuoja sveikatos mokslus).

Nagrinėjamų požymių pasiskirstymui pasirinktoje imtyje įvertinti taikyta aprašomoji duomenų statistika – absoliutūs (n) ir procentiniai dažniai (proc.), požymių priklausomybei nustatyti skaičiuotas chi kvadrato (χ^2) kriterijus (reikšmingumo lygmuo $p < 0,05$). Surinkta informacija apdorota ir analizuota naudojant „SPSS 17.0“ (*Statistical Package for Social Science*) programą.

Tyrimo rezultatai dėl imties suformavimo neturėtų būti taikomi visų aukštosiose mokyklose ne sveikatos mokslus studijuojančių studentų atžvilgiu, tačiau jais remiantis galima numatyti bendras tendencijas.

Rezultatų aptarimas

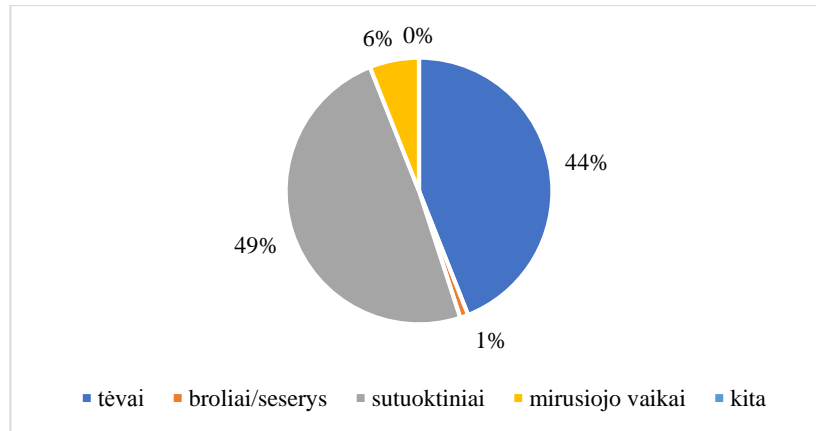
Studentų žinios apie organų donorystę. Analizuojant ne sveikatos mokslus studijuojančių studentų žinias apie Lietuvos Respublikoje galimus būdus išreikšti norą už ar prieš organų donorystę, paaiškėjo, kad daugiau nei du trečdaliai (70,9 proc.) respondentų žino, kad organo kortelės turėjimas yra vienas iš būdų tapti potencialiais organų donorais (1 pav.). Remiantis Nacionalinio transplantacijos biuro prie SAM duomenimis, donoro kortelė yra tik fizinis objektas, simbolizuojantis asmens sutikimą po mirties savanoriškai dovanoti audinius ir (ar) organus [14]. Šią kortelę gavusio asmens duomenys patenka į „Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorų bei recipientų registrą“ – apie pastarąjį žino 65 proc. apklaustųjų studentų. Šiek tiek mažiau nei ketvirtadalis respondentų žino apie teisiniais aktais patvirtintą formą „Asmens nesutikimas, kad jo audiniai ir (ar) organai po jo mirties būtų panaudoti transplantacijai“, kuri Lietuvos Respublikos žmogaus audinių, ląstelių, organų donorystės ir transplantacijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje yra įvardijama kaip kiekvieno žmogaus teisė [5]. Tyrimo duomenimis, tik nedidelė studentų dalis (8,7 proc.) paminėjo pokalbį su šeimos nariais kaip vieną iš būdų pareikšti sutikimą ar prieštaravimą tapti organų donorais. Taigi galima teigti, kad asmenims, norintiems tapti donorais, labai svarbu apie savo norą kalbėti su savo šeimos nariais, nes pagal Lietuvoje galiojančius teisinius aktus šeimos nariai dalyvauja priimančią sprendimą dėl organų donorystės [5]. Atsakydami į šį anketos klausimą studentai turėjo galimybę nurodyti kelis atsakymų variantus (1 pav.).

1 paveikslas. Studentų žinios apie galimybę pareikšti norą už ar prieš organų donorystę (proc.)

Viena iš Lietuvoje įteisintų organų donorystės, t. y. organų donorystė po mirties, galima dviem atvejais: neplakančios širdies ir smegenų mirties. Pastarąjį atvejį diagnozuoja tik ligoninės reanimacijos ir intensyviosios terapijos skyriuose trijų gydytojų konsiliumas, kuris nustato, kad tai yra negrįžtamas procesas [14]. Ši informacija žinoma beveik pusei respondentų (49,5 proc.), kurie buvo teisūs atsakydami, kad atsigavimas po konstatuotos smegenų mirties yra neįmanomas, tačiau likusieji tiriamieji atsakė klaidingai arba nebuvo įsitikinę savo atsakymu.

Pagal tyrimo rezultatus nustatyta, kad beveik pusė respondentų (49 proc.) mano, kad po artimojo mirties pirmumo teisę priimti sprendimą dėl jo organų donorystės turi sutuoktiniai, šiek tiek mažiau negu pusė studentų (44 proc.) teigia, kad pirmumą (jei nėra sudaryta santuoka) įgyja tėvai (2 pav.). Pilnamečius vaikus, kaip sprendimo priėmėjus, įvardijo 6 proc. tiriamųjų. Brolius, seseris, kaip turinčius pirmumo teisę priimti sprendimą asmenis, nurodė mažiausia dalis tiriamųjų (1 proc.) (2 pav.).

2 paveikslas. Studentų žinios, kas turi pirmumo teisę priimti sprendimą po artimojo mirties (proc.)

Taip pat norėta sužinoti, kas priima galutinį sprendimą po artimojo mirties dėl jo organų donorystės. Pusė tiriamųjų ($n = 51$) mano, kad galutinį sprendimą dėl organų donorystės Lietuvos Respublikoje po artimojo mirties priima šeimos nariai, šiek tiek daugiau negu ketvirtadalis (26,5 proc.) nurodė, kad galutinį sprendimą lemia donoro pareikštas noras, o 5 (4,9 proc.) respondentai atsakė, kad esant organų trūkumui į mirusiojo ir jo šeimos narių norus nėra atsižvelgiama (3 pav.). Pagal šiuo metu galiojančią patvirtintą tvarką sutikimą po artimojo mirties dėl organų donorystės priima artimieji, jeigu artimasis iki mirties nėra parašęs nesutikimo, užregistruoto registre, kad jo organai būtų naudojami donorystei [5]. Taigi, apibendrinant tyrimo rezultatus, galima teigti, kad tiriamieji iš dalies žino, kas turi pirmumo teisę priimti sprendimą ir kas priima galutinį sprendimą dėl organų donorystės (3 pav.).

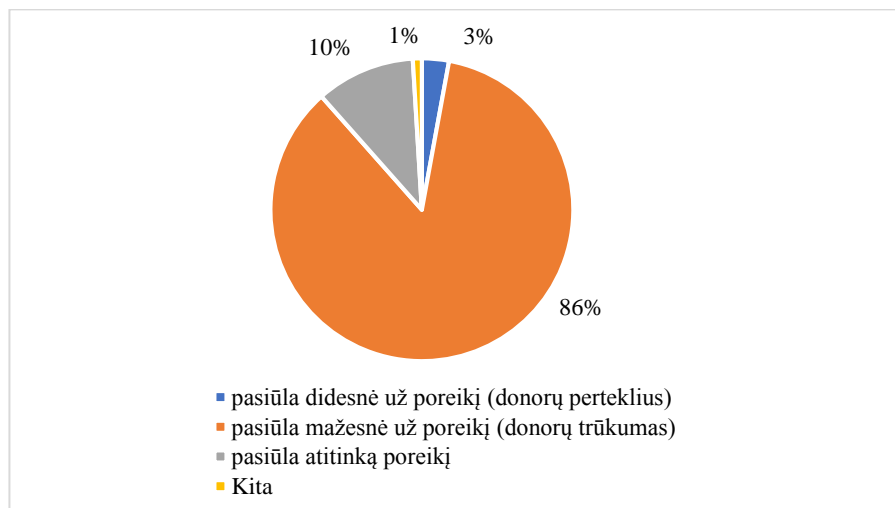

3 paveikslas. Galutinio sprendimo priėmimas dėl mirusiojo organų donorystės (proc.)

Tobulėjant medicinos technologijoms, atsiranda vis daugiau galimybių atlikti kompleksiškesnes organų persodinimo operacijas. Viena jų yra plaučių-širdies komplekso transplantacijos operacija, pirmą kartą Lietuvoje

atlikta 2007 m. [15]. Nors Nacionalinio transplantacijos biuro prie SAM duomenimis per pastaruosius metus Lietuvoje ši operacija atlikta nebuvo, 2022 m. buvo atliktos 77 mirusio ir 5 gyvo donoro inkstų, 9 širdies, 32 kepenų, 1 plaučių, 1 kasos-inksto komplekso, 68 ragenų, 229 kamieninių kraujodaros ląstelių transplantacijos operacijos [6]. Tyrimu norėta sužinoti, kokie, studentų nuomone, organai ir audiniai gali būti transplantuojami. Tiriamieji galėjo pasirinkti kelis atsakymų variantus. Dažniausiai tarp pasirenkamųjų atsakymų variantų buvo nurodyti tokie organai kaip kepenys, širdis ir jos struktūrinės dalys (vožtuvai), inkstai (pasirinko 80,6–83,5 proc. tiriamųjų). Žymiai rečiau (45,6–57,3 proc.) buvo įvardyti ragenos, oda, plaučiai. Remiantis apklausos rezultatais galima teigti, kad apklaustieji studentai yra pakankamai informuoti apie dažniausiai transplantuojamus organus.

Tyrimu taip pat siekta nustatyti studentų suvokimą apie esamą transplantuojamų organų ir audinių poreikį, vis didėjančią dėl ilgėjančios vidutinės gyvenimo trukmės bei dėl medicinos pažangos gydant ūminėmis bei lėtinėmis ligomis sergančius pacientus. Paaiškėjo, kad daugiau negu keturi penktadaliai (85,6 proc.) studentų teigia, kad transplantuojamų organų poreikis yra didesnis negu potencialių organų donorų skaičius. Nedidelė dalis studentų ($n = 11$) mano, kad donuojamų organų skaičius atitinka transplantuojamų organų poreikį (4 pav.). Vadinasi, per žiniasklaidą, socialinius tinklus teikiama informacija apie didėjančią organų poreikį, prašymą aukoti tam tikros grupės kraujo, prisijungti prie kraujo donorystės akcijų dalies studentų, deja, nepasiekia (4 pav.).

4 paveikslas. Studentų žinios apie dovanojamų organų pasiūlos ir poreikio santykį (proc.)

Kaip visų operacijų atvejais transplantacijos operacijoms taip pat egzistuoja kontraindikacijos. Organai negali būti transplantuojami, jei: donoras infekuotas ŽIV, serga nesukontroliuotais ir su komplikacijomis cukriniu diabetu ir hipertenzija, Kreutzfeldo-Jakobo liga, turi sepsį, lėtinį inkstų ir kepenų (priklausomai nuo kilmės) funkcijos nepakankamumą, serga neišgydytu ar išgydytu mažiau kaip prieš trejus metus piktybiniu susirgimu (išskyrus tam tikras auglių formas), serga narkomanija (intravenine), yra vyresnis nei 60 metų. Taip pat svarbios donoro mirties aplinkybės: nežinomomis aplinkybėmis ar dėl tyčinio smurto mirę asmenys, sergantys neaiškios etiologijos liga, negali tapti organų donorais, taip pat ir vėliau nei 10 min. po širdies sustojimo pradėti gaivinti pacientai [16]. Buvo ištirta, kad dauguma studentų (93,2 proc.) žino, kad organų transplantacija neįmanoma, kai žmogus serga tokiomis ligomis kaip ŽIV, AIDS ir kt., 59,2 proc. tiriamųjų mano, kad tai neįmanoma, jei šeimos nariai prieštarauja. Apie ketvirtadalis tiriamųjų nurodė, kad organai negali būti transplantuojami dėl donoro amžiaus. Svarbu paminėti, kad net ketvirtadalis tiriamųjų nurodė, jog asmuo negali būti donoru, jei jis neturi organo donoro kortelės. Ši informacija neatitinka tikrovės, nes, remiantis Lietuvos Respublikos teisiniais aktais, raštiškai sutikimo iki mirties nepareiškęs asmuo gali tapti organų bei audinių donoru, jei raštiškai sutikimą išreiškia veiksnius mirusiojo

artimieji. Kai miręs asmuo nėra išreiškęs noro tapti organų donoru ir veiksnių artimųjų nėra arba jie yra nežinomi, sprendimą priima konsiliumas (konsiliumą sudaro asmens sveikatos priežiūros įstaigos skyriaus, kuriame buvo gydomas asmuo, vedėjas ar įstaigos administracijos vadovas, šios įstaigos medicinos etikos komisijos atstovas bei gydantis gydytojas) [5]. Galima teigti, kad daugiausia studentų žino apie galimas medicinines kontraindikacijas organų transplantacijai, tačiau, kaip rodo tyrimo rezultatai, daliai jų trūksta išsamesnės informacijos apie donoro kortelę ir šeimos narių svarbą priimant sprendimą dėl organų donorystės.

Analizuojant tyrimo rezultatus nustatyta, kad nėra statistiškai reikšmingų skirtumų lyginant tiriamųjų atsakymų pasiskirstymą pagal lytį, donoro kortelės turėjimą ar neturėjimą bei pagal studijų krypties grupes.

Studentų, norinčių donuoti savo organus po mirties, ir nenorinčiųjų donuoti žinios statistiškai reikšmingai skiriasi tik šiais atvejais: norintys donuoti studentai labiau žino, kad neturint donoro kortelės organų transplantacija yra galima ($\chi^2 = 6,645$, $d = 1$, $p = 0,010$), pirmumo teisę priimant sprendimą dėl mirusiojo organo donavimo turi sutuoktiniai ($\chi^2 = 7,754$, $d = 1$, $p = 0,005$).

Taip pat buvo analizuoti statistiškai reikšmingi atsakymų skirtumai tarp studentų pagal studijų kryptį. Statistiškai reikšmingi atsakymų skirtumai nenustatyti tarp inžinerijos mokslus studijuojančių studentų, o menų studijuojančių studentų atsakymai dėl mažos imties nebuvo lyginami.

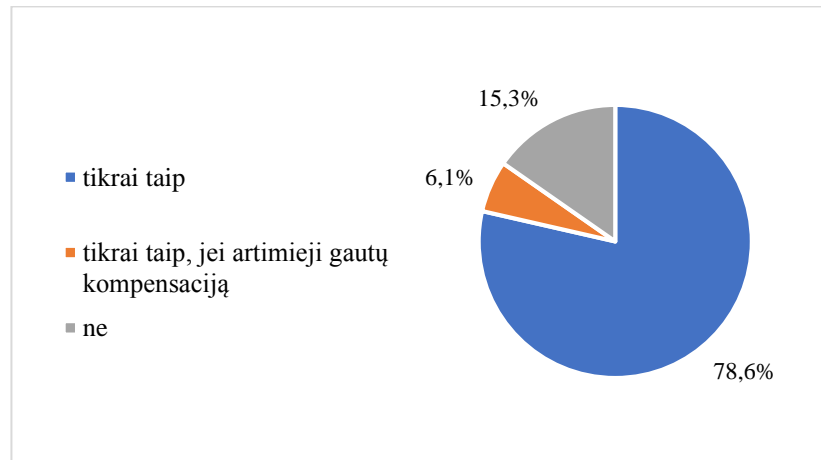
Analizuojant socialinius mokslus studijuojančių studentų atsakymus nustatyta, kad studentų, norinčių donuoti savo organus po mirties, ir nenorinčiųjų donuoti žinios statistiškai reikšmingai skiriasi šiais atvejais: planuojantys donuoti studentai labiau žino, kad transplantuojamų organų pasiūla yra mažesnė už poreikį ($\chi^2 = 4,000$, $d = 1$, $p = 0,046$), pirmumo teisę priimant sprendimą dėl mirusiojo organo donavimo turi sutuoktiniai ($\chi^2 = 7,754$, $d = 1$, $p = 0,005$).

Informatikos mokslus studijuojančių studentų, norinčių donuoti savo organus po mirties, ir nenorinčiųjų donuoti žinios statistiškai reikšmingai skiriasi tik vienu atveju: studentai, norintys donuoti savo organus po mirties, labiau žino, kad neturint donoro kortelės organų transplantacija yra galima ($\chi^2 = 4,831$, $d = 1$, $p = 0,028$).

Studentų požiūris į organų donorystę. Tyrimu siekta nustatyti, kam tiriamieji labiau linkę donuoti savo audinius ir organus – savo artimajam ar svetimam asmeniui. Paaiškėjo, kad didžioji dalis (93,2 proc.) respondentų sutiktų tapti organų ar audinių (taip pat ir kraujo) donorais savo artimajam, likusieji norėtų situaciją apsvarstyti ir tada priimti sprendimą. Šiek tiek mažiau tiriamųjų sutiktų aukoti savo organus ir audinius svetimam asmeniui: 60,2 proc. studentų sutiktų tapti donorais nepaisant giminystės ryšių, o 24,3 proc. dovanotų organą svetimam dėl altruistinių priežasčių. Taigi studentai nežymiai labiau linkę aukoti organus savo pažįstamam, artimam asmeniui. Kitų tyrėjų atliktu tyrimu, kuriuo buvo lyginamos medicinos ir ne medicinos studentų nuomonės apie organų donorystės bioetinius konfliktus, gauti panašūs rezultatai: paaiškėjo, kad 77 proc. ne mediciną studijuojančių studentų sutiktų tapti organų donorais nepriklausomai nuo to, kam būtų donuojami organai [17].

Taip pat tirta bendra tendencija dėl apsisprendimo būti organų donoru. Paaiškėjo, kad dauguma (78,6 proc.) studentų sutiktų tapti organų donorais po mirties, daugiau negu dešimtadalis (15,3 proc.) nenorėtų, kad jų organai po mirties būtų transplantuojami, ir tik nedidelė dalis tiriamųjų sutiktų su sąlyga, jei artimiesiems būtų išmokėtos kompensacijos. 5 tyrime dalyvavę studentai į šį anketos klausimą neatsakė (5 pav.). R. Kaur, O. Sharma ir R. G. Thaman atlikto studentų informuotumo ir požiūrio į organų donorystę ir transplantaciją tyrimo rezultatų duomenimis, studentai buvo mažiau linkę sutikti, kad organai būtų dovanojami po jų mirties: 16 proc. su medicina nesusiųjų asmenų davė sutikimą paaukoti savo organus, tačiau beveik 20 proc. apklaustųjų sutiktų tapti organų donorais, jei būtų paskatinti finansiškai [18]. Mažiau norinčiųjų dovanoti organus, lyginant su mūsų tyrimo rezultatais, nustatyta ir kitu tyrimu: tik 29,1 proc. ne mediciną studijuojančių studentų sutiktų tapti donorais [19]. Požiūrių

į organų donorystę skirtumai tarp būsimų medikų ir kitų sričių studentų atskleidžiami ir kitu tyrimu: būsimi sveikatos priežiūros specialistai turėjo platesnį suvokimą ir buvo labiau linkę tapti organų donorais bei recipientais lyginant su ne mediciną studijuojančiais studentais [17].

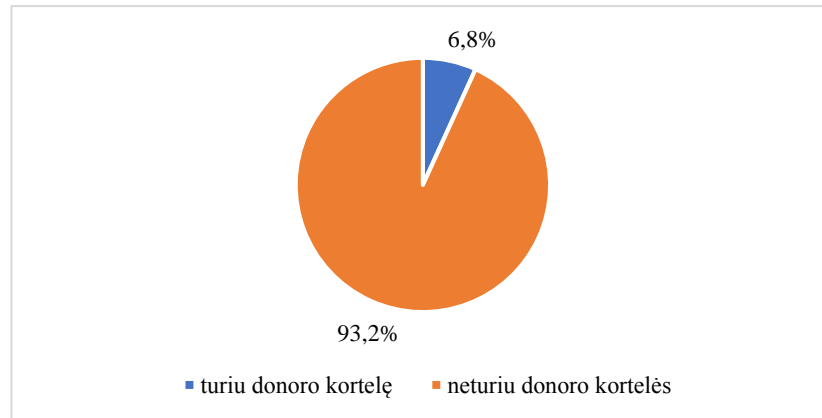

5 paveikslas. Sutikimas būti organų donoru po mirties (n = 98) (proc.)

Tyrimu siekta išaiškinti, kokias priežastis nurodė studentai (n = 15), kurie nesutiko, kad po jų mirties organai būtų transplantuojami. Respondentai įvardijo šias priežastis: dažniausiai – asmeninius principus, šiek tiek rečiau – baimę, kad jų dovanotais organais po transplantacijos nebus pakankamai rūpinamasi. Rečiausiai minėta noro apsispręsti nebuvimas, nenoras aukoti organą svetimam asmeniui, finansinės išmokos nebuvimas. Baimė dėl organų dovanojimo, kaip viena pagrindinių nesutikimo tapti donoru priežasčių, buvo nustatyta ir 2019 m. atliktu tyrimu – dauguma ne medicinos mokslus studijuojančių studentų taip pat įvardijo šią priežastį [19]. Apibendrinant mūsų tyrimo rezultatus galima teigti, kad didžioji studentų dalis sutiktų, jog jų organai būtų naudojami donorystei, o mažiau negu ketvirtadalis studentų nesutiktų būti donoru po mirties dėl asmeninių principų.

Tyrimu buvo nustatyta, kad pusė studentų 56 (51,4 proc.), jei reikėtų apsispręsti ir duoti sutikimą dėl savo artimo asmens organų transplantacijos po mirties, turėtų apgalvoti duoti sutikimą ar ne. Tačiau šiek tiek mažiau, 48 respondantai (44 proc.), išreikštų sutikimą nedvejodami. Taigi galima teigti, kad dauguma šiame tyrime dalyvavusių studentų mano, jog leistų po savo artimojo mirties transplantuoti jo organus. Kitų tyrėjų atliktu tyrimu taip pat nustatyta, kad dauguma (90 proc.) ne mediciną studijuojančių studentų sutiktų paaukoti artimo žmogaus organus po jo mirties [18].

Atlikus šį tyrimą paaiškėjo, kad dauguma tyrime dalyvavusių studentų neturi donoro kortelės (6 pav.). Tokį didelį neturinčių donoro kortelės studentų skaičių galima būtų paaiškinti tuo, kad, kaip nustatyta anksčiau, dalis studentų žino, kad organai gali būti donuojami ir neturint donoro kortelės.

6 paveikslas. Donoro kortelės turėjimas tarp ne sveikatos mokslus studijuojančių studentų (proc.)

Dar didesnė ne sveikatos mokslus studijuojančių ir neturinčių donoro kortelės studentų dalis nustatyta kitų mokslininkų atliktu tyrimu: donoro kortelės neturi 98 proc. apklaustų studentų [19].

Išvados

1. Nustatyta, kad dauguma ne sveikatos mokslus studijuojančių studentų žino apie Lietuvoje esamą organų donorų trūkumą, geba įvardyti, kokie asmenys gali tapti organų donorais ir kokie organai gali būti transplantuojami. Mažiausiai studentai žino apie noro tapti potencialiu organų donoru pareiškimo būdus ir asmenis, galinčius priimti galutinį sprendimą.
2. Paaikškėjo, kad dauguma tiriamųjų donoro kortelės neturi, bet neprieštarauja, kad organai po jų mirties būtų donuojami. Pastarieji studentai žino, kad neturint donoro kortelės organų donorystė yra galima.

Literatūra

1. da Silva Clemente Pinho R., Nogueira da Costa Santos C. M., Resende Figueiredo Duarte I. M. Presumed post-mortem donors: the degree of information among university students. *BMC Med Ethics*. 2021; 22(1): 139. <https://doi.org/10.1186/s12910-021-00707-2>
2. Tamošaitis T., Maraulaitė I., Albavičiūtė D., Narakaitė A., Balčiūnienė N. Naujo donorystės modelio reikšmė potencialių mirusių donorų skaičiui Kauno donoriniame centre. *Sveikatos mokslai*. 2017; 27(6): 151–156. <https://doi.org/10.5200/sm-hs.2017.111>
3. Council of Europe. European Day for Organ Donation and Transplantation (EODD). 2022. <https://www.edqm.eu/en/eodd>
4. European Parliamentary Research Service. Organ donation and transplantation. 2020.
5. Lietuvos Respublikos žmogaus audinių ir organų donorystės ir transplantacijos įstatymas 1996 m. lapkričio 19 d. Nr. I-1626. (2019). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.33147/asr>
6. Nacionalinis transplantacijos biuras prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Statistika (2023 m. birželio 15 d.). <https://ntb.lrv.lt/lt/statistika>
7. Oficialios statistikos portalas. Nuolatinių gyventojų skaičius mėnesio pradžioje (2023 m. birželio 15 d.). <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=e31753a4-2533-4a33-9381-84bc8b942096#/>
8. Nacionalinis transplantacijos biuras prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Žmogaus audinių, ląstelių ir organų donorų bei recipientų registras. 2023. <https://ntb.lrv.lt/lt/recipientu-ir-donoru-registras>
9. Arshad A., Anderson B., Sharif A. Comparison of organ donation and transplantation rates between opt-out and opt-in systems. *Kidney International*. 2019; 95(6): 1453–1460. <https://doi.org/10.1016/j.kint.2019.01.036>
10. Molina-Pérez A., Werner-Felmayer G., Van Assche K., Jensen A. M. B., Delgado J., Flatscher-Thöni M., et al. Attitudes of European students towards family decision-making and the harmonisation of consent systems in deceased organ donation: a cross-national survey. *BMC Public Health*. 2022; 22(1): 2080. <https://doi.org/10.1186/s12889-022-14476-z>

11. Komisja ds. Opieki Szpitalnej. Dawstwo i przeszczepianie narządów u dzieci. *Pediatrica po dyplomie*. 2010; 14(6): 12–19. <https://podyplomie.pl/publish/system/articles/pdfarticles/000/012/363/original/12-19.pdf?1473251547>
12. Dėl 2020–2025 metų organų donorystės paslaugų plėtros ir kokybės valdymo ir donorystės skatinimo veiksmų plano patvirtinimo. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2020 m. balandžio 3 d. įsakymas Nr. V-705. <https://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Komisijos%20ir%20darbo%20grup%C4%97s/Asmens%20sveikatos%20prie%C5%BEi%C5%ABros%20komitetas/V-705%20veiksmu%20planas.pdf>
13. Mess E., Uzdalewicz Z. Czynniki wpływające na stan wiedzy społeczeństwa na temat transplantacji narządów. *Via Medica Journals*. 2017. <https://doi.org/10.5603/PP.2016.0038>
14. Nacionalinis transplantacijos biuras prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Apie organų donorystę Lietuvoje. 2020. <https://ntb.lrv.lt/lt/apie-donoryste>
15. Nacionalinis transplantacijos biuras prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Kauno medicinos universiteto klinikose atlikta širdies-plaučių komplekso transplantacijos operacija. 2009. <https://sam.lrv.lt/lt/naujienos/kauno-medicinos-universiteto-klinikose-atlikta-sirdies-plauciu-komplekso-transplantacijos-operacija>
16. Dėl mirusio žmogaus audinių ir organų donorystės asmens sveikatos priežiūros paslaugų koordinavimo ir teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo. 2023. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. sausio 4 d. įsakymas Nr. V-7. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.312941/asr>
17. Muñoz-Niklitschek E., Morales-Delgado P., Muñoz-Oyarzo E., Parra-Venegas R. Opinion of medical students compared with non-medical students about organ donation and its bioethical conflicts. *J Educ Health Sport*. 2021, 11(1): 105–116. <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.01.011>
18. Kaur R., Sharma O., Thaman R. G. Cross-sectional survey of Awareness and Attitude towards Organ Donation and Transplantation among students of Punjab. *National Journal of Integrated Research in Medicine*. 2019; 10(4): 59–65. <http://nicpd.ac.in/ojs-/index.php/njirm/article/view/2536>
19. Hasan H., Zehra A., Riaz L., Riaz R. Insight into the Knowledge, Attitude, Practices, and Barriers Concerning Organ Donation Amongst Undergraduate Students of Pakistan. *Cureus*. 2019. Doi: [10.7759/cureus.5517](https://doi.org/10.7759/cureus.5517)